

Atlas 2019

de 50 grootste gemeenten
van Nederland

voor gemeenten

op 50 punten vergeleken

GROEI & KRIMP

Gerard Marlet
Marten Middeldorp
Roderik Ponds
Clemens van Woerkens

De samenstellers streven naar grote nauwkeurigheid bij de totstandkoming van de *Atlas voor gemeenten*. Mochten er desondanks onvolkomenheden zijn opgetreden in deze Atlas, dan aanvaarden de samenstellers geen aansprakelijkheid voor eventueel daaruit voortvloeiende schade. Het doel is de Atlas elk jaar verder te verbeteren. Geconstateerde onvolkomenheden, opmerkingen of suggesties kunnen gebruikers van de *Atlas voor gemeenten* kenbaar maken via info@atlasvoorgemeenten.nl.

Colofon

Uitgave

VOC Uitgevers
Postbus 366
6500 AJ Nijmegen
www.voc-uitgevers.nl

© Atlas voor gemeenten, Utrecht, 2019
ISBN: 978-90-79812-32-5

Deskresearch & eindredactie

Nadine van den Berg

PR en communicatie

VOC Uitgevers

Ontwerp en productie

Huibert Stolker, Stip grafisch ontwerp, Driebergen

Illustratie omslag

Selke Altena, reclamebureau Selli, Utrecht

Drukwerk

Drukkerij Roelofs, Enschede

Deze uitgave is tot stand gekomen met financiële steun van de gemeente Enschede (waar deze Atlas in mei 2019 ten doop is gehouden), en van verschillende van de in de Atlas opgenomen gemeenten.

Voor meer informatie: www.atlasvoorgemeenten.nl

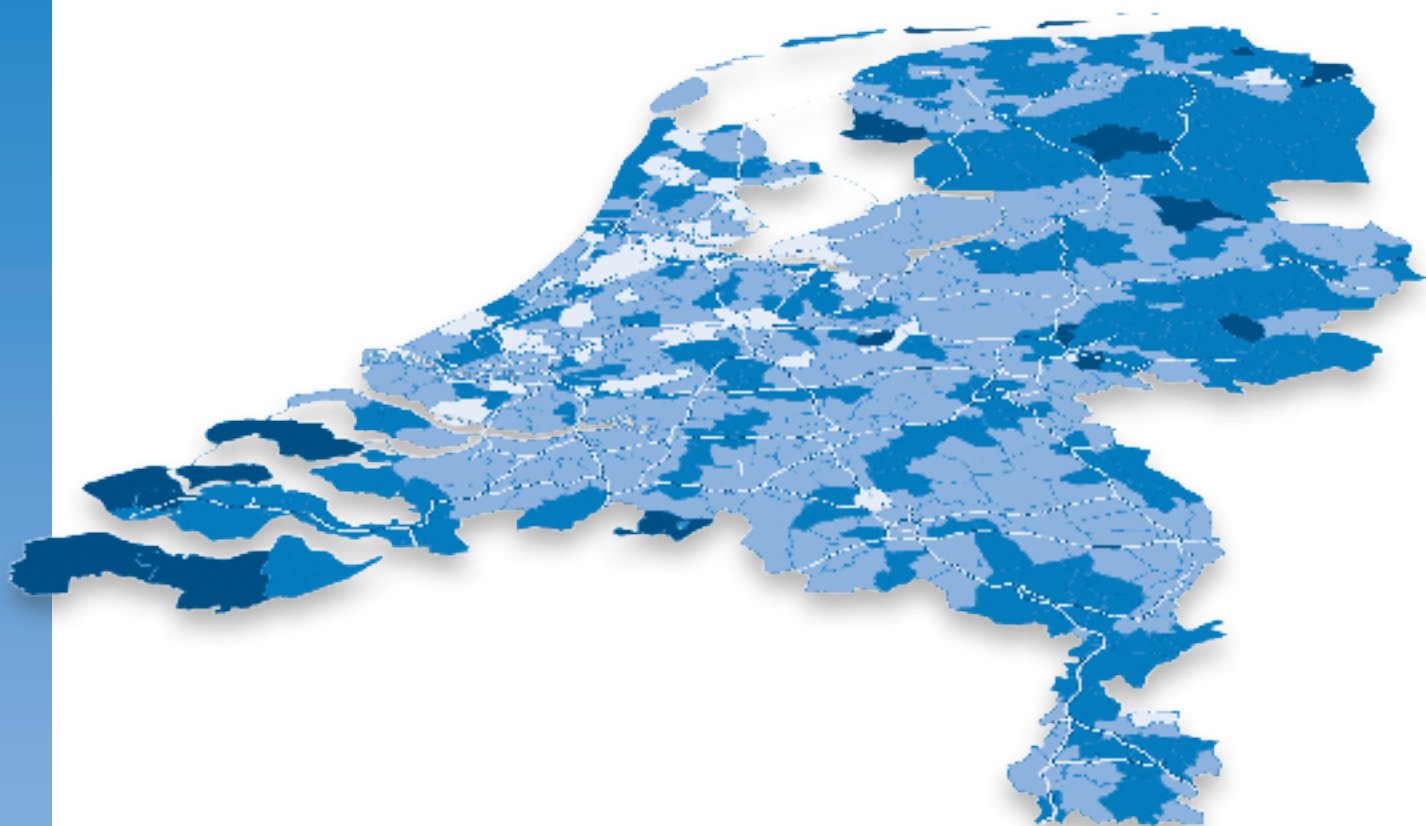
Bestellen: www.voc-uitgevers.nl

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier.

Atlas voor gemeenten 2019

Gerard Marlet
Marten Middeldorp
Roderik Ponds
Clemens van Woerkens

De onderzoekers van Atlas voor gemeenten doen onderzoek naar het wel en wee van Nederlandse buurten, wijken, gemeenten en regio's. Zij stellen zich ten doel de verschillen zo precies mogelijk te beschrijven en verklaren. Daarvoor wordt gebruikgemaakt van een rijk gevulde databank, met veel originele en unieke gegevens.

Het onderzoek van Atlas voor gemeenten typeert zich door originele invalshoeken, creatieve en innovatieve methodes van onderzoek, een heldere presentatie, goed leesbare rapporten en prikkelende conclusies. Zonder daarbij concessies te doen aan de wetenschappelijke kwaliteit van het onderzoek.

Het onderzoek van Atlas voor gemeenten richt zich op verschillende beleidsterreinen waar lokale, regionale en centrale overheden zich mee bezighouden: leefbaarheid & veiligheid, economie & arbeidsmarkt; zorg & welzijn; mobiliteit & milieu; woonklimaat & voorzieningen, en niet te vergeten: kunst, erfgoed & cultuur. Gemeenten, provincies, ministeries, woningcorporaties en bedrijven die (complexe) vragen hebben van sociale, culturele, fysieke of economische aard kunnen terecht bij de onderzoekers van Atlas voor gemeenten.

Atlas voor gemeenten

Postbus 9627

3506 GP UTRECHT

T 030 265 64 38

F 030 265 64 39

E info@atlasvoorgemeenten.nl

I www.atlasvoorgemeenten.nl

Woord vooraf

Onderzoeksbureau Atlas voor gemeenten bestaat dit jaar vijftien jaar. Vijftien jaar geleden was de Atlas gewijd aan de zogenoemde creatieve klasse; waar hoogopgeleide, creatieve mensen wilden wonen bleek de werkgelegenheid harder te groeien (werken volgt wonen). Wat toen nog niet viel te voorzien is dat die creatieve klasse van 2004 ook voorspellende waarde heeft gehad voor de groei en krimp van steden in de periode daarna, zo blijkt uit deze nieuwe Atlas, die als thema 'groei & krimp' heeft.

We zijn er in deze nieuwe Atlas in geslaagd om langetermijntrends van de bevolkingsontwikkeling van gemeenten gedetailleerd in kaart te brengen, te ontleden en te verklaren. Wij hopen daarmee niet alleen een bijdrage te leveren aan de discussie rond krimpregio's, maar ook aan de discussie rond de nieuwe woningbouwopgave; waar kunnen we in de toekomst het beste nieuwe woningen bouwen, en waar vooral niet?

De totstandkoming van deze Atlas was niet mogelijk geweest zonder de in deel IV van deze Atlas vermelde dataleveranciers: LISA, het Planbureau voor de Leefomgeving, de Nederlandse Vereniging van Makelaars, Rijkswaterstaat Data-ICT-Dienst, het Centraal Bureau voor de Statistiek en in het bijzonder Johan van der Valk, de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties en de Vereniging Nederlandse Poppodia en Festivals.

Speciale dank gaat tot slot uit naar alle partijen die ons financieel of anderszins ondersteunen; de G40, verschillende andere van de in deze Atlas opgenomen gemeenten, en dit jaar in het bijzonder de gemeente Enschede, waar de Atlas dit jaar wordt gepresenteerd. En tot slot ook aan Concordia in Enschede, dat – aanhakend op deze nieuwe Atlas – in het voorjaar van 2019 de tentoonstelling *Grenzeloos* programmeerde. Veel dank daarvoor!

Gerard Marlet, Marten Middeldorp, Roderik Ponds & Clemens van Woerkens

Inhoud

Deel I Groei en krimp 13

Groei en krimp	18
... zijn lastig te voorspellen	18
... en er zijn kansen voor beleid	19

Deel II De vijftig grootste gemeenten van Nederland onder de loep 25

Alkmaar	26
Almelo	30
Almere	34
Alphen aan den Rijn	38
Amersfoort	42
Amstelveen	46
Amsterdam	50
Apeldoorn	54
Arnhem	58
Bergen op Zoom	62
Breda	66
Delft	70
Den Haag	74
Deventer	78
Dordrecht	82
Ede	86
Eindhoven	90
Emmen	94
Enschede	98
Gouda	102
Groningen	106
Haarlem	110
Haarlemmermeer	114
Heerlen	118
Helmond	122
Hengelo (O.)	126
's-Hertogenbosch	130
Hilversum	134
Hoorn	138
Leeuwarden	142
Leiden	146
Leidschendam-Voorburg	150
Lelystad	154
Maastricht	158

Nijmegen	162
Nissewaard (Spijkenisse)	166
Oss	170
Purmerend	174
Roosendaal	178
Rotterdam	182
Schiedam	186
Sittard-Geleen	190
Tilburg	194
Utrecht	198
Velsen	202
Venlo	206
Vlaardingen	210
Zaanstad	214
Zoetermeer	218
Zwolle	222

Deel III Ranglijsten 227

Woon aantrekkelijkheidsindex	228
Grenzeloze woon aantrekkelijkheidsindex	228
Sociaal-economische index	228
Stijgers en dalers	228
Bevolking	229
Huishoudens	229
Ontwikkeling beroepsbevolking	229
Laagopgeleiden	229
Bevolkingsontwikkeling	230
Geboorte en sterfte	230
Binnenlandse migratie	230
Grensoverschrijdende migratie	230
Grensoverschrijdende migratie (westers)	231
Grensoverschrijdende migratie (niet-westers)	231
Stedelijke woonmilieus	231
Niet-stedelijke woonmilieus	231
Werkgelegenheid	232
Werkgelegenheidsontwikkeling	232
Werkgelegenheidsquote	232
Stuwende werkgelegenheidsontwikkeling	232
Financiële en zakelijke dienstverlening	233
Participatie vrouwen	233
Grenspendel (1)	233
Grenspendel (2)	233
Bijstand	234
Werkloosheid	234
Arbeidsongeschiktheid	234
Armoede	234
Huizenprijzen	235
Ontwikkeling huizenprijzen	235

Koopwoningen	235
Particuliere huurwoningen	235
Corporatiewoningen	236
Vooroorlogse woningen	236
Vroegnaoorlogse woningen	236
Laatnaoorlogse woningen	236
Onveiligheid	237
Restaurants	237
Culinaire kwaliteit	237
Culinaire diversiteit	237
Podiumkunsten	238
Toneel	238
Klassieke muziek	238
Popmuziek	238
Bereikbaarheid banen met files	239
Bereikbaarheid banen zonder files	239
Grenzeloze bereikbaarheid banen (1)	239
Grenzeloze bereikbaarheid banen (2)	239

Deel IV Beschrijving van de indicatoren 241

Pagina 1 Algemene informatie	242
Pagina 2 Bevolking	243
Pagina 3 Economie	245
Pagina 4 Woon aantrekkelijkheid	246

Bronnen 249

Groei en krimp in uw gemeente

Hoe aantrekkelijk is uw gemeente voor verhuizende huishoudens? En wat betekent dit voor het aanbod potentiële werknemers en daarmee het economisch groeipotentieel? Waar is in uw gemeente of regio in de toekomst de meeste vraag naar huizen te verwachten? Ofwel: waar kunnen er het beste nieuwe huizen worden gebouwd, en waar beter niet?

Het beantwoorden van deze vraagstukken vergt inzicht in bevolkingstrends. Hoe heeft de bevolking in uw gemeente zich de afgelopen vijftig jaar ontwikkeld? Welk deel van die ontwikkeling komt door het saldo van geboorte en sterfte, welk deel door binnenlandse verhuizingen en welk deel door grensoverschrijdende migratie? En hoe zijn die trends te verklaren? Het antwoord op deze vragen is voor uw gemeente en alle andere Nederlandse gemeenten verkrijgbaar.

Zie voor meer informatie en een recent voorbeeld:

www.atlasvoorgemeenten.nl